विधेयक संख्या :

मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाका शर्त सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रदेश सभा सचिवालय

गण्डकी प्रदेश, पोखरा

<u>मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाका शर्त सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक</u>

<u>प्रस्तावना</u> : मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाको शर्त सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले,

गण्डकी प्रदेशको प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. **<u>संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ</u>** : (१) यस ऐनको नाम "मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाका शर्त सम्बन्धी ऐन, २०७५" रहेको छ ।

(२) यो ऐन गण्डकी प्रदेशमा लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **<u>परिभाषा</u>** : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,–

(क) "अदालत " भन्नाले सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत, जिल्ला अदालत सम्झनु पर्छ र सो शव्दले कानून बमोजिम मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्न अधिकार प्राप्त अन्य अदालत, न्यायिक निकाय वा अधिकारी समेतलाई जनाउँछ।

(ख) "महान्यायाधिवक्ता" भन्नाले संविधानको धारा १५७ को उपधारा (२) बमोजिम नियुक्त नेपालको महान्यायाधिवक्ता सम्झनु पर्छ ।

(ग) "मुख्य न्यायाधिवक्ता" भन्नाले संविधानको धारा १६० बमोजिम नियुक्त मुख्य न्यायाधिवक्ता सम्झनु पर्छ ।

(घ) "संविधान" भन्नाले नेपालको संविधान सम्झनु पर्छ ।

३. **<u>मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय तथा कर्मचारी</u>** : (१) प्रदेशको राजधानी रहेको स्थानमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय स्थापना हुनेछ ।

(२) मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट खटिएका कर्मचारीहरु रहनेछन ।

(३) मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको बरिष्ठतम् अधिकृतले मुख्य न्यायाधिवक्ताको निर्देशनमा रही सो कार्यालयको प्रशासकीय प्रमुखको रुपमा काम गर्नेछ ।

४. **<u>मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकार</u>** : (१) संविधानको धारा १६० मा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारको अतिरिक्त मुख्य न्यायाधिवक्ताको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :–

(क) प्रदेश सरकार पक्ष वा विपक्ष भएको वा प्रदेश सरकारको हक, हित वा सरोकार रहेको संविधान वा कानूनको व्याख्या सम्बन्धी कुनै जटिल संवैधानिक वा कानूनी प्रश्न समावेश

भएको वा प्रदेशको सन्दर्भमा सार्वजनिक महत्व वा सार्वजनिक सरोकारको मुद्दामा प्रदेश सरकारको तर्फबाट अदालतमा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने, गराउने,

(ख) प्रदेश सरकार, प्रदेश सरकारको कार्यालय वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अधिकारीले कुनै संवैधानिक वा कानूनी प्रश्नमा राय माग गरेमा कानूनी राय दिने,

(ग) प्रदेश सरकार र मातहतका निकायहरुका नाममा अदालतबाट भएका आदेश वा फैसलाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न गराउन प्रदेश सरकारका मन्त्रालय वा कार्यालयलाई पत्राचार गर्ने तथा आदेश वा फैसला कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने,

(घ) प्रदेशको कार्यक्षेत्रको कुनै विषयमा तत्काल कानून बनाउनु पर्ने वा भैरहेको कानून संशोधन गर्नु परेमा त्यसको कारण खुलाई प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने,

(ङ) प्रदेश सरकारका मन्त्रालय, वा कार्यालयबाट अदालतमा प्रस्तुत हुने लिखित जवाफ लगायतका कानूनी लिखतमा स्तर कायम गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने,

(च) प्रदेश भित्र रहेका हिरासत थुनुवा कक्ष तथा कारागारमा रहेका थुनुवा तथा कैदी उपर मानवोचित व्यवहार भए, नभएको सम्बन्धमा निरीक्षण गरी सो सम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक सुझाव प्रदान गर्ने ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (च) बमोजिम गरिएको अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गरी त्यसको एकप्रति प्रतिवेदन मुख्य मन्त्री र महान्यायाधिवक्ता समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रदेश सरकारलाई सरोकार पर्ने कुनै मुद्दामा बहस पैरवी वा प्रतिरक्षाको लागि सम्बन्धित अधिकारीले मुख्य न्यायाधिवक्तालाई अनुरोध गरी पठाएमा मुख्य न्यायाधिवक्ता आफैले प्रतिनिधित्व गर्न वा आफ्नो कार्यालयको कुनै अधिकृतलाई खटाउन सक्नेछ ।

(४) कुनै न्यायिक वा अर्धन्यायिक निकायबाट भएको निर्णय वा आदेशबाट प्रदेश सरकारको हक हितमा असर पर्ने रहेछ र त्यस्तो निर्णय वा आदेश विरुद्ध मुद्दा दायर गर्न, पुनरावेदन गर्न वा पुनरावलोकनको लागि निवेदन दिन वा अन्य कुनै कानूनी उपचार प्राप्त गर्न कानून बमोजिम कुनै अधिकारी तोकिएको रहेनछ भने मुख्य न्यायाधिवक्ता वा निजले तोकेको अधिकृतले त्यस्तो निर्णय वा आदेश विरुद्ध कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायमा मुद्दा दायर गर्न, पुनरावेदन गर्न वा पुनरावलोकनको लागि निवेदन दिन सक्नेछ ।

(५) प्रदेश कानून बमोजिम स्थापित संस्था वा निकायले गरेको कुनै निर्णय वा काम कारबाहीबाट प्रदेश सरकारको हित प्रतिकूल भएको वा संविधान वा प्रचलित कानूनको उल्लङ्घन भएको छ भन्ने मुख्य न्यायाधिवक्तालाई लागेमा र त्यस्तो निर्णय वा काम कारबाही विरुद्ध उजूर गर्न कानूनले कुनै अधिकारी तोकिएको रहेनछ भने मुख्य न्यायाधिवक्ता आफैंले वा निजले तोकेको अधिकृतले त्यस्तो निर्णय वा काम कारबाही विरुद्ध कानूनी उपचार प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

(६) मुख्य न्यायाधिवक्तालाई प्रदेश सरकारको हक हित र सरोकार रहेको विषयमा नेपालको जुनसुकै अदालत, न्यायिक निकाय, कार्यालय र पदाधिकारी समक्ष उपस्थित हुने अधिकार हुनेछ ।

(७) मुख्य न्यायाधिवक्ताले प्रदेश सभा वा प्रदेश सभाको कुनै समितिले गरेको आमन्त्रण बमोजिम त्यस्तो सभा वा समितिको बैठकमा उपस्थित भई कानूनी प्रश्नको सम्वन्धमा राय व्यक्त गर्न सक्नेछ ।

(८) मुख्य न्यायाधिवक्ताले प्रदेश सरकारको हक हित सरोकारको विषयमा अदालतमा विचाराधीन कुनै मुद्दामा प्रदेश सरकारको तर्फबाट बहस, पैरवी वा प्रतिरक्षा गर्न प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्डका आधारमा आवश्यकता अनुसार कुनै कानून व्यवसायी वा सरकारी वकिललाई तोक्न सक्नेछ ।

(९) उपदफा (८) बमोजिम तोकिएको कानून व्यवसायीले प्रदेश सरकारको तर्फबाट कुनै मुद्दामा बहस, पैरवी वा प्रतिरक्षा गर्दा प्रदेश सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड बमोजिमको पारिश्रमिक पाउनेछ ।

५. **सहयोग र समन्वय गर्नु पर्ने** : (१) प्रदेश सरकार पक्ष वा विपक्ष भएको मुद्दा वा प्रदेश सरकारलाई सरोकार पर्ने अन्य कुनै मुद्दा कुनै अड्डा अदालतमा विचाराधीन रहेको अवस्थामा वा मुद्दा पर्ने वा मुद्दा दायर गर्नु पर्ने देखिएमा साक्षी प्रमाण जुटाउने लगायतका काममा मुख्य न्यायाधिवक्ताले सहायता माग गरेमा प्रदेश सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालय वा कार्यालयले मुद्दाको वस्तुस्थिति बुझेको कर्मचारी खटाई सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

(२) प्रदेश सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा आवश्यक पर्ने निर्णय, मिसिल, फाईल वा कागजात मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट माग भएमा प्रदेश सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालय वा कार्यालयका कार्यालय प्रमुखले यथाशीघ्र त्यस्तो कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) मुख्य न्यायाधिवक्ताले आफ्नो प्रदेश भित्र नेपाल सरकार वादी वा प्रतिवादी भई कुनै अड्डा, अदालत वा अन्य कुनै मुद्दा हेर्ने निकायमा चलेको मुद्दाको सम्बन्धमा आवश्यक जानकारी उच्च एवं जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयसँग लिन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम जानकारी माग भई आएमा सम्बन्धित वकिल कार्यालयले त्यस्तो विवरण उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

६. **प्रतिरक्षाको लागि अनुरोध गर्नु पर्ने** : (१) प्रदेश सरकार, प्रदेश सरकारका मन्त्रालय वा कार्यालयको तर्फबाट कुनै मुद्दामा अदालतमा बहस, पैरवी वा प्रतिरक्षा गर्नु पर्ने भएमा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई अनुरोध गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुरोध गर्दा प्रदेश सरकार, प्रदेश सरकारका मन्त्रालय वा कार्यालयको तर्फबाट अदालतमा पेश गरेका निवेदन, लिखित जवाफ, प्रतिउत्तर, पुनरावेदन तथा सम्बन्धित आवश्यक कागजात संलग्न गरी पठाउनु पर्नेछ ।

(३) प्रदेश सरकार र अन्तर्गत निकायहरुले अदालत वा न्यायिक निकायहरुमा निवेदन, लिखित जवाफ, प्रतिउत्तर, पुनरावेदन आदि पेश गर्दा मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत पेश गर्नु पर्नेछ ।

७. **<u>कानूनी राय माग्दा पुऱ्याउनु पर्ने रीत</u>** : (१)प्रदेश सरकारको कुनै कार्यालय वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अधिकारीले कुनै संवैधानिक वा कानूनी प्रश्नमा मुख्य न्यायाधिवक्तासँग राय माग गर्दा देहायको रीत पूरा गरेको हुनु पर्नेछ :–

(क) राय माग गरिएको विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार त्यस्तो राय माग्ने कार्यालय वा अधिकारीलाई भएको,

(ख) राय माग गरिएको विषयसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण विवरण संक्षेपमा खुलाई सम्बन्धित कागजात संलग्न गरिएको,

(ग) राय मागिएको विषयमा स्पष्टतः संवैधानिक वा कानूनी प्रश्न उल्लेख गरिएको,

(घ) राय मागिएको विषयमा अन्य कुनै कार्यालय वा अधिकारीको समेत राय लिनु पर्ने वा अन्य कुनै प्रक्रिया पूरा गर्नु पर्ने भएमा सो राय लिएको वा त्यस्तो प्रक्रिया पूरा गरेको,

(ङ) राय माग गरिएको विषयमा राय माग गर्ने कार्यालय वा अधिकारीको आफ्नो राय वा दृष्टिकोण उल्लेख भएको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम राय माग गरिएको र राय दिइएको विषय गोप्य रहनेछ ।

८. **<u>मुद्दाको बहसमा तजबिज</u>** : (१) प्रदेश सरकारलाई सरोकार पर्ने मुद्दामा मुख्य न्यायाधिवक्ताले कुनै विशेष निर्देशन दिएको रहेछ भने त्यसको अधीनमा रही मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको अधिकृतले व्यावसायिक आचरणको पालना गरी आफ्नो तजबिज अनुसार मुद्दामा बहस पैरवी गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बहस पैरवी गरेको आधारमामात्र बहस गर्ने अधिकृत उपर कुनै कारबाही गरिने वा मुद्दा चलाइने छैन ।

९. **<u>कारबाही गर्न सक्ने</u>** : (१) प्रदेश सरकारको हक हित र सरोकार रहेको मुद्दामा प्रदेश सरकारको कुनै अधिकारीले लापरवाही वा बदनियतसाथ काम गरेको वा संलग्न वा उल्लेख गर्नु पर्ने उपलब्ध प्रमाण वा सवुत संलग्न वा उल्लेख नगरी मुद्दालाई कमजोर बनाएको मिसिलबाट देखिएमा मुख्य न्यायाधिवक्ताले त्यस्तो अधिकारीलाई निजको सेवा शर्त सम्बन्धी कानून बमोजिम विभागीय कारबाहीको लागि सम्बन्धित निकाय समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कारबाहीको लागि लेखी आएमा सम्बन्धित निकायको प्रमुखले प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ ।

१०. **निर्देशन पालना गर्नु पर्ने** : संविधान तथा संघीय कानूनको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा महान्यायाधिवक्ताले दिएको निर्देशनको पालना गर्नु मुख्य न्यायाधिवक्ताको कर्तव्य हुनेछ ।

११. **वार्षिक प्रतिवेदन** : (१) मुख्य न्यायाधिवक्ताले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा आफ्नो कार्यालयले गरेका काम कारबाहीको प्रतिवेदन तयार गरी त्यस्तो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र प्रदेश प्रमुख समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ र प्रदेश प्रमुखले मुख्यमन्त्री मार्फत त्यस्तो वार्षिक प्रतिवेदन प्रदेश सभामा पेश गर्न लगाउनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश गरिने प्रतिवेदनमा अन्य कुराका अतिरिक्त आफ्नो कार्यालयको भौतिक स्थिति, कार्यबोझ, विनियोजित रकम र उपलब्धि काम कारबाहीको वास्तविक स्थिति चित्रण गरी मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम, कर्तव्य र अधिकारका विषयमा राय सुझाव समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन महान्यायाधिवक्तालाई समेत उपलव्ध गराउनु पर्नेछ।

१२. **पारिश्रमिक र अन्य सुविधा** : मुख्य न्यायाधिवक्तालाई उच्च अदालतका न्यायाधीशको पारिश्रमिक, सुविधा र सेवाका अन्य शर्त सम्वन्धी ऐन, २०७४ बमोजिम उच्च अदालतका न्यायाधीशले पाए सरहको पारिश्रमिक, आवास सुविधा, बिजुली, धारा र टेलिफोन सुविधा, सवारी, इन्धन र सवारी मर्मत सुविधा, दैनिक तथा भ्रमण भत्ता र उपचार खर्च प्रदेश सरकारबाट उपलव्ध गराईनेछ ।

१३. **विदा** : (१) मुख्य न्यायाधिवक्ताले उच्च अदालतका न्यायाधीशको पारिश्रमिक, सुविधा र सेवाका अन्य शर्त सम्वन्धी ऐन, २०७४ बमोजिम उच्च अदालतका न्यायाधीशले पाए सरहको भैपरी आउने बिदा, पर्व बिदा, घर बिदा, विरामी बिदा, किरिया बिदा, प्रसूति बिदा र प्रसूति स्याहार बिदा पाउनेछ ।

(२) मुख्य न्यायाधिवक्ताको विदा मुख्य मन्त्रीबाट स्वीकृत हुनेछ ।

(३) भैपरी विदा र पर्व विदा मुख्य न्यायाधिवक्ताले आफैले स्वीकृत गरी लिन सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम मुख्य न्यायाधिवक्ताले विदामा बसेको जानकारी मुख्य मन्त्रीको कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ र एकै पटक तीन दिनभन्दा लामो विदामा बस्नु परेमा मुख्य मन्त्रीको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

१४. **शपथ** : मुख्य न्यायाधिवक्ताले आफ्नो पदको कार्यभार सम्हाल्नु अघि प्रदेश प्रमुखको उपस्थितिमा उच्च अदालतको मुख्य न्यायाधीश समक्ष अनुसूचीमा तोकिए बमोजिम पद तथा गोपनीयताको शपथ लिनु पर्नेछ ।

१५. **<u>अधिकार प्रत्यायोजन</u>** : (१) मुख्य न्यायाधिवक्ताले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये आवश्यकता अनुसार कुनै अधिकार आफ्नो कार्यालयका अधिकृतलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट खटिएका अधिकृतले नेपाल सरकारको विरुद्धमा बहस पैरवी वा प्रतिरक्षा गर्ने गरी अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सकिने छैन ।

१६. **<u>नियम बनाउने अधिकार</u>** : (१) प्रदेश सरकारले यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि मुख्य न्यायाधिवक्तासँग परामर्श गरी आवश्यक नियमहरु बनाउन सक्नेछ ।

(२) प्रदेश सरकारले यस ऐनको उदेश्य कार्यान्वयन गर्न आवश्यक मापदण्ड र निर्देशीका बनाउन सक्नेछ ।

१७. **<u>आचार संहिता बनाउने अधिकार</u>** : प्रदेश सरकारले मुख्य न्यायाधिवक्ता, निजको कार्यालयका अधिकृत तथा यस ऐनको दफा ४ को उपदफा (८) बमोजिम तोकिएको कानून व्यवसायीले पालना गर्नु पर्ने विषयहरुमा आचार संहिता बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची

(दफा १४ सँग सम्बन्धित)

शपथ

म .... मुलुक र जनताप्रति पूर्ण वफादार रही सत्य निष्ठापूर्वक प्रतिज्ञा गर्दछु/ ईश्वरको नाममा शपथ लिन्छु कि नेपालको राजकीय सत्ता र सार्वभौमसत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको नेपालको संविधानप्रति पूर्ण वफादार रहँदै ....प्रदेशको मुख्य न्यायाधिवक्ता पदको कामकाज प्रचलित कानूनको अधीनमा रही मुलुक र जनताको सोझो चिताइ, कसैको डर नमानी, पक्षपात नगरी, पूर्वाग्रह वा खराब भावना नलिई इमान्दारिताका साथ गर्नेछु र आफ्नो कर्तव्य पालनाको सिलसिलामा आफुलाई जानकारीमा आएको गोप्य राख्नु पर्ने कुरा म पदमा बहाल रहँदा वा नरहँदा जुनसुकै अवस्थामा पनि कानूनको पालन गर्दा बाहेक अरु अवस्थामा कुनै किसिमबाट पनि प्रकट वा सङ्केत गर्ने छैन ।

....

मिति:

दस्तखत

प्रदेश सभाको सम्वत् २०७५ साल साउन ३१ गते बसेको बैठकले नेपालको संविधानको धारा १९९ बमोजिम यो विधेयक पारित गरेको ब्यहोरा संविधानको धारा २०१ बमोजिम प्रमाणित गर्दछु ।

नेत्रनाथ अधिकारी
सभामुख
गण्डकी प्रदेश

मिति :२०७५।०५।०५

प्रदेश सभाका सभामुखबाट प्रमाणित यो विधेयक नेपालको संविधानको धारा २०१ को उपधारा (२) बमोजिम प्रमाणीकरण गर्दछु ।

मिति:

बाबु राम कुँवर
प्रदेश प्रमुख